

Kulturpolitik.

Af Jul. Bomholt.

Hvis det er Arbejderbevægelsens Skæbne blot at overtage den borgerlige Kulturarv og at bevare den i Tilknytning til Traditionen, er det unødvendigt at tale om Kulturpolitik. Hvis Arbejderen, som i sin Tid Rasmus fra Bjerre, har til Maal at blive en Erasmus med Latin baade for og bag, er der vel sagtens fortsat Stof til en Tragikomedie, men ikke til et nyt Kapitel i vor kulturelle Historie.

Anderledes forholder det sig, hvis Arbejderbevægelsen er en nyskabende Kraft, der fører nye Ideer og dermed nye Omvurderinger ind i Kulturprocessen. I saa Fald er der store Opgaver at løse, og det vil da være naturligt nærmere at overveje, om det er muligt at opstille et kulturpolitisk Program.

Det har hidtil været saaledes i den Historie, vi har Kendskab til, at et nyt Befolkningslag i social og politisk Opvækst har medført et ændret Kulturbillede, og hvis Arbejderbevægelsen fortsætter sin March fremefter, vil Historien rimeligvis gentage sig: paa mange Omraader vil nye Synspunkter og Vurderinger blive gjort gældende. Hvem vil for Alvor mene, at den socialistiske Idé kan af grænses til økonomiske og politiske Opgaver? Det socialistiske Syn paa Arbejde og Udbytning, Krig og Fred, Individ og Samfund o. s. v. maa med indre Nødvendighed give sig Udtryk ogsaa i den kulturelle Produktion: i Film og Hørspil og Roman, i Foredrag og Sang, i Maleri og Kunst. I samme Grad som Arbejderbevægelsen gaar over fra en blot modtagende til en skabende Kultur, vil der utvivlsomt rejse sig en Række kulturpolitiske Problemer.

Arbejderne og Kulturudviklingen.

Er det da Arbejderbevægelsens Opgave at slaa en Streg over Fortiden, at betragte den som kasseret og ubrugelig? Nej, tværtimod. Der er intet Folk og ingen Befolkningsgruppe, der uden Skade kan afbryde den kulturelle Vekselvirkning mellem Før og Nu. Den unge Johs. V. Jensen kasserede hele den danske Kongerække, disse »blinde Musekonger, der førte Lemænhorden i Havet under fanatiske Bravo af blinde Ravne«, og kaldte Grækerne for en Bande ræbende vilde, men paa sine gamle Dage digtede han Danmarkssangen og udtalte viseligt, at »kun den, der har Fortiden om Bord, har Fragt ind i Fremtiden«. Den gamle har Ret: det gælder om at have Fortids-Værdier om Bord. Men ogsaa den unge har paa sin Vis Ret: det er ikke al Fortid, der er lige værdifuld. Det er nødvendigt at foretage en Vurdering af Fortidens Mænd og Meninger, dens hele Virke, og det kan næppe undgaas, at en socialistisk tænkende Historiker vil fremdrage Stof, der hidtil har været overset, og give adskilligt Stof en ændret Belysning. Den Fortid, der fortrinsvis skal tages om Bord, er den der egner sig til Fragt ind i Fremtiden.

Sagt saa stærkt som muligt: Socialdemokratiet ønsker ingen Flugt fra Folkets Fortid; det ønsker tværtimod at gøre Fortidens Værdier likvide, saa at de indgaar i den folkelige Kultur og fører til rigere Menneskelighed, til øget Evne og Erfaring. Vi ser vort Folks Historie i Sammenhæng med Menneskehedens Historie, og vor egen Generation som den yngste Forpost i utallige Generationers Stræben. Anderledes kan det ikke være. Den, der skaber ud af et frigjort Sind, har ogsaa Evne til at eere det, som andre har skabt. Og vi er vel enige om, at enhver af Fortidens Faser ikke blot skal vurderes af os, i Lyset af vor Tids Idé og Behov, men har Krav paa at blive forstaaet ud fra egne Forudsætninger?

Vil saa ikke et kulturpolitisk Program, — det er den næste Indvending — medføre Ensretning? Lad gaa, at det i første Omgang er en Appel til de skabende Kræfter, men vil det ikke i næste Omgang føre til fælles Affodring? Fører det ikke til Parti-Dogmatisme og andet ondt?

Der er hertil at sige, at der ikke er Tale om at give Forskrifter for den kulturelle Skaben, hverken paa det ene eller det andet Omraade. Det lader sig simpelthen ikke gøre. Saasnart et Direktiv har Tvangens Element i sig, vil det paa aandeligt Omraade uvægerligt føre til Død og Forfald. Kultur er — for Aandslivets Vedkommende — et Spørgsmaal om Vækst og Modning, et mangfoldigt Samspil af Liv, som ikke lader sig dirigere. Hvis Væksten skal fuldbyrdes, kræves der ikke blot Frihed; der kræves ogsaa en naturlig Respekt for det, som er af Aand.

Naar det imidlertid drejer sig om moderne Kulturmidler — Film og Bogproduktion, Radio og Presse o. s. v. — er det umuligt at komme uden om Begrebet Organisation. Det er nødvendigt at skabe saadanne Ordninger for disse Massemidler, at de kommer til at tjene baade Folket og den Enkelte. En Fejl i den organisatoriske Opbygning og Kontrol, — og de kulturelle Massemidler (Film, Radio o. s. v.) kan gøres til Midler for et Mindretals Spekulation i de allerdaarligste Sider af Folkekarakteren, kan anvendes til Massesuggestion, bevidst Protektion, Fortielse og Vildledning. Hvis ikke den jævne Befolkning tager sig i Agt, bliver den alt for let Offer for de Syndfloder af demagogiske og demoraliserende Virkninger, som kan udgaa fra Højttaler og Kulturpresse og det levende Billede o. s. v. Og hvis samme Befolkning vil overtage det kulturelle Ansvar for sin egen Skæbne, maa den ad demokratisk Vej gøre sin Indflydelse gældende og udøve Medbestemmelsesret over Massemidlernes Forvaltning.

Hvad angaar det egentlige kulturelle Indhold er der Brug for en fri socialistisk Kritik, der kan vække til Eftertanke og Forstaaelse. En saadan Kritik er ikke saa vilkaarlig, som man maaske kunde mene. Der er intet til Hinder for, at Arbejdernes Radioforbund kan udtale sig om Indholdet af Radiofonisens Programmer paa en saadan Maade, at Udtalelsen vinder almindelig Tilslutning i Arbejderkredse. Kritikken af en Film, en Roman, en Festaftens Indhold kan i den Grad ramme i Pletten, at Arbejderne gør den til deres egen. Ja, det er notorisk, at den socialistiske Kritik i de andre nordiske Stater, i det hele taget i de demokratiske Stater, staar i udpræget Samklang med den hjemlige og kendte, og den fælles Holdning har utvivlsomt sin Aarsag i et konsekvent Forhold til et fælles Udgangspunkt: den socialistiske Idéverden Paa den anden Side maa det ikke glemmes, at det hverken nu eller nogensinde er Opgaven: at skabe Tilknytning til en Lære eller et bestemt Sæt Meninger. En demokratisk Kulturpolitik har her et videre Sigte: dens Forudsætning er en Tro paa de rige Kulturmuligheder, der findes i Folket, og det er dens Vilje: at bringe disse Muligheder til Udfoldelse. Den vil ægge og vække. Den vil have Mennesker til selv at tænke, selv at undersøge, selv at vælge. Thi kun det Samspil har Værdi, der beror paa den frie, selvstændige Forstaaelse og Tilslutning, — et Samspil af Kræfter i Vækst.

Det kan tilføjes, som en Selvfølge, at Kritikken over for aktuelle Fænomener skal sige Sandheden uden Hensyn til Per eller Povel. Den skal ubestikkeligt gøre opmærksom paa det gode, der findes i en politisk Modstanders Produktion, og uden Tøven sætte Fingeren paa det svage Sted i den Produktion, der politisk svarer Ja. En saadan Kritik er Demokratiets Adelsmærke; en Opdrager til Selvstændighed.

Den danske Arbejderklasses Kulturværk.

Det er klart, at Arbejderbevægelsens Mænd og Kvinder i første Række maa ofre deres Kræfter i det sociale og politiske Arbejde. »Hver Gang en Paragraf forbedres i den sociale Lovgivning, hver Gang en Position erobres for Demokratiet, hver Gang en Enkelthed i Administrationen forandres i den arbejdende Befolknings Favør, har den sociale Kultur vundet et Hanefjed

fremad. Hver Time, der ofres i Bestyrelser og Raad til positivt Arbejde, er et Plus til den sociale Kultur«. (»Arbejderkultur« S. I 30). I disse Aar med de dybtindgribende Ændringer i det økonomiske Liv og deraf følgende Uro, er det nødvendigt for Arbejderne at koncentrere sig om den Opgave: at bevare og sikre det politiske Demokrati og dets sociale Resultater. Thi uden denne Grundvold vil alt andet være omsonst.

En videregaaende Kultur, der er i Pagt med folkelig Frihed og personlig Selvstændighed, kan først trives, naar de økonomiske Vilkaar er nogenlunde taalelige. »Den danske Arbejderklasses Kulturværk begyndte den Dag, da Fagforeningerne skaffede de første 2 Øre i Lønforhøjelse« (Harald Jensen), og det kan tilføjes, at enhver Forbedring i den økonomiske Bæreevne er et Gode, der medfører, at Mennesker, der har det rigtige Kulturstof i sig, kan faa Kræfter til andet og mere end den nøgne Eksistenskamp. Ogsaa Arbejdstiden maa nævnes. Arbejdstidens Længde er af fundamental Betydning for Kulturarbejdets Vækst og Værdi. Det kan roligt siges, at Spørgsnaalet om Arbejderkultur er et Spørgsmaal om tilstrækkelig Fritid og Fritidens Anvendelse.

Naar de enkelte Kulturmidler skal omtales, er det rigtigst straks at nævne Pressen — Arbejderpressen, — thi det var den, der i mangfoldige Tilfælde tændte de første Lys. Den gav Døgnets Begivenheder en socialistisk Fortolkning. Gennem Pressens Omtale af Tidens førende Personligheder, gennem oplysende Artikler, Bog- og Teateranmeldelser, Noveller og Digte førtes revolutionerende Tanker ind i Arbejderhjemmene. Appetitten blev vakt.

Mangfoldige ældre Arbejdere kan fortælle, at de og de Artikler fik gennemgribende Betydning for dem. Det var en tindrende Oplevelse, naar Mænd som Bjørnson og Brandes talte Roma midt imod, naar Drachmann digtede en Oprørssang eller Schandorff djærvt forsvarede Socialismen mod dens Angribere. Der var Tømmer i den Tids Digtere. De vovede Pelsen. I Dag har Pressen mange Konkurrenter: Film og Radio o. s. v. og den kulturelle Situation er en anden: det er ikke saa meget Protesten som den positive Formulering, der er Brug for. Meget er ændret. Men Pressens kulturelle Opgave er ikke mindre end før. I Tusinder af smaa og store Artikler orienterer den sine Læsere i det Kulturstof, der kan formidles gennem et Dagblads Spalter.

Der er imidlertid Grænser for, hvad Pressen kan udrette, naar det gælder Grundighed og Fordybelse, og der opstod derfor Planer om at oprette særlige Skoler. I 1910 grundedes Esbjerg Arbejderhøjskole og den socialdemokratiske Partiskole, og under Verdenskrigen oprettedes Vilh. Rasmussens Foredrags-Skoler (kaldet »Arbejder-Højskoler«). Det var gode Begyndelser. Det store, landsomspændende, metodisk tilrettelagte Kulturarbejde blev dog først muliggjort ved Oprettelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund (1924).

Hvad angaar Oplysningsforbundets Program, Organisation og Arbejde kan der henvises til Jubilæumsskriftet: »Ti Aars Arbejde deroplysning« og de aarligt udkommende Beretninger. Forbundets Formand er Nationalbankdirektør C. V. Bramsnæs; dets daglige Leder: Folketingsmand Chr. Christiansen. I de Aar, der er gaaet, har Oplysningsforbundet udfoldet et overordentligt værdifuldt Initiativ paa snart sagt alle Kulturomraader. og de enkelte Afdelinger, især den københavnske (Leder: Ib Kolbjørn), har omsat de mange Planer i Praxis og iøvrigt selv brudt nye Baner.

Oplysningsforbundet er ikke et Kontor med pædagogisk Tilbehør, Det er Rammen om et Kulturarbejde i folkelige Dimensioner. Det tæller Titusinder af Deltagere, Hundreder af aktive Medarbejdere, og Ledelsens tilrettelæggende Arbejde er at forstaa som en Hjælp til Selvhjælp. Det er Livet selv med dets Mangfoldighed af Ønsker og Krav, der bestemmer, hvad Indholdet skal være. Det er lykkedes A. O. F. at give Foredragsvirksomheden et mere praktisk pædagogisk Tilsnit ved at samle Foredragene i korte Rækker i Tilknytning til det

nærmestliggende Behov, at lade udarbejde »Ledetraade« med tilhørende Boganvisning til Brug for Tilhørerne o. s. v., og Tyngdepunktet i det oplysende Arbejde er med velberaad Hu flyttet fra Foredrag til Studiekreds, I Studiekredsen er der større Mulighed for at trænge til Bunds i Tingene, og Oplysningsvirksomheden har altid haft til Motto: Ikke mangt, men meget! Hellere et lille Felt, der er grundigt gennemarbejdet, end Foredragenes Syvmileskridt.

Der arrangeres Kursus af kortere eller længere Varighed, Musæumsbesøg, belærende Rejser. Der oprettes Aftenskoler og Skoler for arbejdsløse. Der udsendes Bøger — Grundbøger til Studiekredsarbejdet, belærende og underholdende Bøger i »Bogkredsen« — Kunstblade, Studiekredsvejledninger m. v. Med Hensyn til Film, Radio og Arrangement af Arbejderfester er der ydet en Indsats af Betydning. Og paa alle disse Omraader er jævne Mennesker draget ind i aktivt Arbejde, — Mennesker, der i al Stilfærdighed har dokumenteret, at et kulturelt Demokrati er muligt.

Et særligt Opgavefelt er Arbejdet med Børn og Unge. Det ligger uden for denne Afhandlings Grænser at opstille de kulturpolitiske Reformkrav med Hensyn til den offentlige Børneskoles Organisation og Undervisning. Kun saa meget skal siges om den meget debatterede Tendens i Skolebøger m. v., at Socialdemokratiet ønsker en saa-dan Tendens, som kan tiltrædes af alle de Hjem, som Børnene kommer fra; thi det er Hjemmene og ikke Lærerne, der skal have det afgørende Ord vedrørende Tendensen. Hvis Skolen paa visse Omraader har haft konservativ Sær-Tendens, — og det har den, — maa en saadan Udfordring fjernes, og det er ikke Meningen (og har aldrig været det), at den skal erstattes med en socialistisk Tendens. Den Paavirkning, som Skolen øver, maa være af almen Karakter. Hvis Arbejderhjemmene ønsker at give deres Børn en Paavirkning, der knytter Børnene nærmere til de Idealer, som disse Hjem sætter højt, er det naturligst at henvende sig til de frivillige Børneorganisationer. De Unges Idræt (D. U. I.) er en saadan Organisation, der søger at give Børnenes Fritid et værdifuldt Indhold. Det kulturelle Grundsyn fremgaar af de Ord, der er som et Motto: »Vi er Arbejderbørn, vi er stolte deraf«. Børnene opdrages til Sundhed og Samarbejde, til Ærbødighed for det skabende Arbejde, til Ansvarsbevidsthed gennem delvist Selvstyre, først og sidst: til godt Kammeratskab. De Arbejdsformer, som tages i Anvendelse i Foreningsarbejdet, er i de senere Aar blevet mere nuancerede.

Fra D. U. I. gaar Børnene over i Danmarks socialdemokratiske Ungdom (D. s. U.), hvis Leder er H. C. Hansen. D. s. U. er en Organisation for politisk Oplysning i Tilknytning til Socialdemokratiet og tillige noget mere. Som Kulturorganisation har den betydelige Opgaver at varetage, idet den Ungdom, der er Ungdom, stiller Hundreder af Spørgsmaal og møder frem med Ønsker og Interesser. Det er Kunsten i D. s. U.: at bringe de Unge fra Gæring til Afklaring, at give Kræfterne en samlande Retningslinje uden at noget af den personlige Fremdrift og Selvstændighed gaar tabt. Om Sommeren søges Arbejdet indpasset i den frie Natur, ved Friluftsmøder og Teltvandring, Folkedanse og Sanglege m. v. Om Vinteren arbejdes der med Foredrag, Studiekredse og Diskussioner. En særlig Betydning maa der tillægges den socialistiske Festkultur, som D. s. U. har været Banebryder for og som er typisk for de unges Fællesskabs-Liv. En nærmere Redegørelse for Organisationens Historie og Arbejde er at søge i »Haandbog i socialdemokratisk Ungdomsarbejde« og Festskriftet »Fra Trældom til Dagning«.

Det er udviklende for de unge, at de skoles i et Organisationsarbejde, som de selv har Ansvar for (og i saa Henseende er D. s. U. en virkelig Ungdomsorganisation) ; og de enkelte, hvis Trang til Viden og Selvfor-staaelse ikke fuldt kan tilfredsstilles i Foreningsarbejdet, kan søge til Højskolen. Der er to Højskoler, der i særlig Grad appellerer til Arbejderungdommen: Arbejderhøjskolerne i Esbjerg (Forstander: Poul Hansen) og Roskilde (Forstander: Hj. Gammelgaard). Begge Skoler er organisatorisk forbundet med A. O. F. og staar kulturelt i nært Samarbejde med D. s. U.

Som Skoleform betragtet er Højskolen et Barn af det nordiske Demokrati, af det 19. Aarhundredes folkelige Vækkelse, og dens Arbejde er kun mulig i en Atmosfære af Frihed og gensidig Tillid. Arbejderhøjskolen ønsker — i Linje med en ægte demokratisk Tradition — at føre sine Elever gennem Selvarbejde og Selvtænkning til virkelig Indsigt. Det er ofte sagt, at Højskolen har to Opgaver, der supplerer hinanden. For det første: at dygtiggøre til Medborgerskab, til evnefuld Indsats i Sogn og Samfund. For det andet (og ikke mindre vigtige): at udvide den enkeltes Livsfølelse og Livsforstaaelse. Højskolen er ikke blot en Skole for Samfundet, men en Skole for Livet. Og det frugtbare i Arbejdet er denne Spænding mellem saglig Oplysning (i Tilknytning til Elevernes Forudsætninger og Behov) og personlig Idé. Idé skal der til. En Idé, der fører til Omvurderinger og Initiativ, fra Selvarbejde til Samarbejde, en større Verden ...

Om Højskolernes inciterende Gerning kan der læses i det statelige og ypperlige Tidsskrift »Arbejderhøjskolen«. I dets første Hæfte har de to Forstandere skrevet om deres Syn paa Skolens Maal og Midler.

Arbejderne og Bogen.

Jo mere man beskæftiger sig med Arbejderoplysning, jo mere indlysende bliver det, at Bogen er et uundværligt Middel. Lad det levende Ord faa al den Ære, der tilkommer det; det er alligevel det eftertænkssomme Arbejde med Bogen og den afklarende Samtale om det læste, der betyder noget. I vore Dage er en Folkekultur uden om Bogen overhovedet ikke tænkelig.

Desværre kan det jo ikke siges, at det altid er de bedste Bøger, der har fundet Vej til Arbejderhjemmene. Der har været drevet en ret omfattende Spekulation i Bøger med billig Romantik og billige Sensationer, Nick Carter-Romantik og Buffalo Bill-Eventyr, og hvor Bøgerne ikke naaede hen, dér naaede Ugeblade, Ugerevyer og kulørte Tidsskrifter. Det var D. s. U., der i sin Tid startede en Kampagne mod »Smudslitteraturen«, d. v. s. den Literatur, der ansvarsløst søger at udnytte Menneskers Uvidenhed og seksuelle Nyfigenhed til Profit. Aktionen var ikke uden Resultat, men der eksisterer endnu adskillige Blade, som er til liden Ære for et kulturelt Demokrati. Bl. a. er det ret ufatteligt, at et Ugeblad som »Familie-Journalen«, hvis Novelle- og Romanstof er under al Kritik, kan have saa mange Holdere som Tilfældet er.

Naar de daarligste Ugeblade trods alt er trængt tilbage, skyldes det i nogen Grad Avisernes Søndagstillæg, og der er i den Forbindelse Grund til at nævne »Hjemmets Søndag«, Socialdemokratens Tillæg, som formentligt af et sagligt Forum vilde faa tilkendt Førsteprisen blandt Ugebladene. Men først og fremmest er det de offentlige Biblioteker, der har rensset Luften. Hvor Biblioteket indbyder til næsten ubegrænset Benyttelse af baade belærende og underholdende Literatur, kan Smudslitteraturen vanskeligere trives, og givet er det, at Biblioteket er et af de vigtigste Midler til at bevare den folkekulturelle Sundhed. Ved Hjælp af Biblioteket er Bogen blevet hver Mands Eje. Det gamle Dannelses-Monopol, som beroede paa, at kun de faa havde Adgang til Bogen, er sprængt, og gennem Biblioteket opdrages Titusinder af Mennesker til Forstaaelse af Bøgernes Værdi.

Set fra et Arbejdersynspunkt er der baade Venner og Fjender blandt Bøgerne, — dér som i det virkelige Liv, — og saaledes bør det være. En Idé, der er sund og stærk, sætter ingen Skranker, men drager tværtimod Næring af den videst mulige Erfaring. De Bøger, der er Venner, fører Arbejderen til en dybere Forstaaelse af hans egen Verden og til et mere frigjort Udsyn over den Verden, der ligger udenfor. Og de Bøger, der er Fjender, — naa ja, det er ofte den Bog, der siger én imod, der kraftigst tvinger éns egne Anskuelser til Afklaring. Af en dygtig Modstander er der altid noget godt at lære.

Den Kendsgerning, at det store Publikum nu er Boglæsere, har bevirket, at den i bedste Forstand populære belærende Literatur har taget overordentligt til i Omfang. Der skrives i vore Dage for Menigmand. Der er naturligvis nu som før videnskabelige Redegørelser, som henvender sig til Specialister, men det karakteristiske for Tiden er, at der paa snart alle Vidensomraader er Mænd, der forener Specialistens Indsigt med en fremragende sproglig og pædagogisk Fremstillingsevne. Mange Videnskabsmænd, — det gælder især dem, der arbejder med saakaldte humane og historiske Fag, — er Kunstnere i deres Fremstilling. De sætter en Ære i, gennem Bog og Presse, at gøre Forskningens Resultater alment tilgængelige.

Det er saaiedes muligt for vore Oplysningsarbejdere at knytte »Boganvisninger« med populært orienterende Stof til næsten ethvert Emne, som tænkes kan. Noget andet er, at de Bøger, der belyser Historie (i videste Forstand) og Samfundsforhold ud fra Arbejderbevægelsens Synspunkter, endnu er relativt faa, og at der navnlig savnes Bøger, der egner sig til Undervisning i Studiekredse. Paa dette Punkt har A. O. F. sat ind. Der er udarbejdet en Række Grundbøger (som man venligst bedes se noget nærmere paa), og Arbejdet hermed fortsættes.

Det er altsaa ikke nok, at Bøgerne spredes. Det bliver mere og mere klart, at der maa ydes en Indsats for i større Omfang at fremskaffe de rigtige Bøger. Og hvorledes lader det sig gøre? Den nærmestliggende Mulighed er, at Arbejderbevægelsen opretter sit eget Forlag, og denne Mulighed er forlængst realiseret. Forlaget Fremad ejes af Socialdemokratiet. Det ledes ikke ud fra snævre Partihensyn, men i vidsynt Forstaaelse for de Interesser, der gør sig gældende i et Demokrati af i Dag, og det stadigt voksende Antal Publikationer viser da ogsaa, at der er vaagen Sans for saavel den udenlandske som den hjemlige Literatur. Forlaget indtager allerede nu en fremskudt Plads i Bogproduktionen.

Især er der een Side af Virksomheden, som fortjener Opmærksomhed, en Serie Bøger, der redigeres af A. O. F.: Bogkredsen. Bogkredsen udsender normalt fire Bøger om Aaret til den billige Pris af 2 K r. 90 Øre pr. indbunden Bog og tilstræber paa den Maade en Massespredning af nye og gode Bøger i et æstetisk tilfredsstillende Udstyr. Da Bøgerne er sikret Afsætning, kan de tilbydes til en Pris, der ligger betydeligt under de gængse Boghandelspriser. Ser man Fortegnelsen over de udgivne Bøger igennem, vil man lægge Mærke til, at der fortrinsvis er Tale om Bøger, der bringer Bud om den Virkelighed, i hvilken Arbejdere lever og færdes. Det er Bøger, der saa at sige vil konfrontere Arbejderen med den Verden, som han kender, og lære ham dybere at forstaa den.

Gennem Bogkredsen fremmes altsaa den Literatur, der med et mindre heldigt Udtryk kaldes social Skønliteratur. Der er sociale Elementer i næsten al Literatur, og for saa vidt er Udtrykket lidet sigende. Og dertil kommer, at det medfører adskillige Misforstaaelser; bl. a. hører man hyppigt den Opfattelse fremsat, at »den sociale Literatur« skulde have mere Sans for den ydre Samfundsskildring end for Skildringen af Personernes indre Liv, eller at den i særlig Grad skulde vise Medfølelse med de forurettede. Maaske det vilde være bedre — som i Sverrig — simpelthen at tale om Arbejderdigtning og lade Udtrykket gælde enhver Form for Digtning, der er organisk forbundet med Arbejderdemokratiet — uden Hensyn til Forfatterens sociale Placering iøvrigt.

Alle Etiketter er behæftede med Fejl. Om ikke andet er de for snævre i deres Formulering. Hvad selve Kendsgerningen angaar, behøver der ikke at herske Uklarhed. Det kan ikke undgaas, at der opstaar en Literatur i vital Tilknytning til en saa mægtig Folkebevægelse som den, der her er Tale om. Ligesom Husmands- og Bondedigtningen blomstrede ved Aarhundredskiftet (og forhaabentlig kommer til at blomstre igen), saaledes maa der af indre Grunde opstaa en Literatur, der tolker det industrielle Arbejds menneskes Liv. Ikke en enkelt Side af dette Liv, men Livet selv i dets Mangfoldighed, i dets Fornedrelse og Skønhed, i dets Graad og Smil. En Literatur, der har Rod i Arbejds menneskets Tilværelse og alligevel sigter

mod Stjernerne. Er Arbejdergaden for smudsig? Er Karré'en for trang? En Literatur, der er inspireret af Solidaritetens Aand, kan bane Vej gennem det smudsige og trange og vise fremefter mod nye Menneskelighedens Vidder.

Allerede nu kan der peges paa en Literatur, der uden at slaa af paa de kunstneriske Krav har Bud til de brede Lag i Folket. Der er nye Toner i Lyrik og Roman, og den socialistiske Kritik har vist sig at være i Pagt med den literære Udvikling, for saa vidt som »den kollektive Roman« (der lægger Vægt paa Samspillet mellem Individerne i en Gruppe, i Modsætning til den gamle »Hero-Roman«) er trængt afgørende igennem. Man skal imidlertid ikke heraf drage den Slutning, at det er Kritikken, der fører Literaturen, thi det er ikke Tilfældet, Kritik er en dialektisk Proces, der kan tvinge skjulte Muligheder for Lyset og maaske »forberede Vejen«. Men Kritik kan ikke blive til Kunst. En Kunstner maa skabe ud fra sine egne Forudsætninger, adlydende sit eget Sinds Lov. Og hvis det, han skaber, bliver til Arbejderdigtning, ligger Aarsagen dybere end som saa.

Den bedste Maade at støtte Digtningen paa er at bringe den ud til Folket. Det kan ske paa flere Maader; men en Maade, der ikke bør forsømmes, er c'enr at arrangere literære Aftener med Sang og Oplæsning. Det er ikke tilstrækkeligt med Radio-Udsendelser; en Literatur, der lever, maa ud i Foreningslivet og der omsættes i fælles Oplevelser. Den gode Kunst kan holde til en Oplæsning, — stol paa det!

Adskillige af de Bestræbelser, der her er omtalt, støttes med offentlige Midler. Oplysningsforbund, Biblioteker og Højskoler støttes af Staten. Til Hjælp for Skribenter er der særlige Konti paa Finansloven. De unges Organisationer møder her og der Velvilje fra Kommunernes Side. Og altsammen sker det med Rette, thi Arbejderne danner ikke kulturelt set en Sekt i Samfundet. Det kulturelle Arbejde, som udføres, er simpelthen en Folkekultur under Dannelse. En Folkekultur, der breder sig med Livets Ret og i Aabenhed og Frihed appellerer til alle Menneskers Forstaaelse.

Radio og Film.

En kulturpolitisk Linje kan imidlertid ikke standse ved Bogen. Det kunde til Nød have ladet sig gøre for 25 Aar siden; men i Dag er der to store Kulturinstrumenter, der konkurrerer med Bogen: Radio og Film.

Radioen har haft en forbavsende Sukces. Lytterantallet er — siden de første Udsendelser i Begyndelsen af Tyverne — vokset med stor Hast og har nu passeret 600,000. Formentlig vil det vokse til ca. 700,000, saa at Danmark i en ikke fjern Fremtid er radiomættet.

Det er let nok at se, at Radioen er demokratisk i sine Virkninger, idet Ord og Toner naar ud til alle uden Hensyn til Rang og Stand. Radiorøsten lyder med samme Klarhed i Storbykarréen som i den fjerneste Hedehytte. Men den enorme Virkning formidles gennem een Mikrofon. Hvorledes er det muligt at administrere Adgangen til Mikrofonen, saaledes at ingen Gruppe i Befolkningen, herunder Arbejderne, tilsidesættes? Det er det store Problem. Hvorledes skal Arbejderbefolkningen forholde sig for at faa sit kulturelle Behov tilfredsstillet og for i det hele taget at sikre demokratisk Ligelighed? Hvorledes gøre Radioen til en Folkets Radio, fri for Klikeregimente og kapitalistisk Indflydelse?

Gennem Lovgivningen blev der fastlagt en Ordning, hvorefter Radioen blev en Statsinstitution under offentlig Kontrol. Radioen skulde ledes af et Radoraad, hvortil der ogsaa var Adgang for Lytterrepræsentanter. For at sikre Repræsentation i Raadet og for overhovedet at gøre Arbejdernes kulturelle Interesser gældende startedes Arbejdernes Radioforbund (1926).

Forbundets Historie er skitse-mæssigt gengivet i »Ti Aars Arbejder-Radio«. Dets Formand er Sekretær Knud V. Jensen.

I Aarenes Løb har Arbejdernes Radioforbund ydet en virkningsfuld Indsats. Det har med Held bekæmpet Censuren og positivt arbejdet for Transmissioner af aktuelle Begivenheder, Foretagsrækker i Tidens Aand, en mere folkelig Musik m. v. En Udtalelse fra Kongressen 1933 er særdeles typisk: »Af Radiofonien's Udsendelser kræves, at de skal være af alsidig Karakter, at Underholdningsprogrammet skal være alsidigt og folkeligt og at Oplysningsvirksomheden udbygges paa systematisk Maade«. Med den sidste Udtalelse tænkes der paa Nødvendigheden af et Samarbejde mellem Radiofonien og de kulturelle Organisationer, for at Foredragene kan udnyttes i Studiekredse og lignende Oplysningsvirksomhed.

Forbundets Virksomhed omfatter tillige de tekniske Omraader: der er rundt i Landet oprettet Laboratorier; i København er skabt en betydelig kooperativ Radioforretning, Arako; der har været afholdt flere tekniske Kursus. Men som Helhed maa det siges, at Hovedinteressen har været knyttet til en Reform af Statsradiofonien's Organisation og Programmer. En udmærket Støtte har Forbundet i saa Henseende haft i Ugebladet »Arbejder-Radio«, der senere er afløst af det livlige og alsidige Tillæg til Socialdemokraten: »Radio og Film«.

Som det fremgaar af Tillægets Titel nævnes Filmen uvilkaarligt sammen med Radioen. »Filmen er den stærkeste, mest impuls-givende af alle Nutidens Kulturfaktorer«, skriver Forstander Hj. Gammelgaard i en Artikel i »Arbejderhøjskolen« og tilføjer: »Den er for Nutidens Magthaver, Kapitalen, hvad Arenaen var for Oldtidens. Skal Masserne holdes nede kulturelt, er Brød ikke tilstrækkeligt, ogsaa Skuespil (»circenses«) maa til. Og Kapitalen er ikke saa taabelig, at den affodrer »Masserne« med gammeldags Romantik, klassisk Kultur o. desl. Skal »Masserne« nu om Stunder besnæres og uskadeliggøres, maa Midlerne være rent materialistiske og helt ud moderne. Hvis det lykkes at fylde Proletariatet (og Proletariatets Kvinder) med den samme Drøm om Komfort, erotisk, sportslig og materiel Sukces, som behersker vore Dages Bourgeois, da er Kapitalismens aandelige Sejr vunden«.

Her er en Kampfront, paa hvilken der maa kæmpes, — selvom Kampen er nok saa vanskelig. En Filmsindustri er et Foretagende, der kræver store Kapitaler, og naar Filmen er produceret, skal den afsættes til Biografteater-ejere, der for Størstepartens Vedkommende driver deres Virksomhed som en Forretning, der ikke tager Antydning af folkekulturelle Hensyn. Hvorledes trænge igennem disse Barrikader af kapitalistisk Spekulation og halvvejs monopoliserede Bevillinger o. s. v. ?

I Aarene forud for Hitler-Kuppet blev der i Mellemeuropa arbejdet for at skaffe en Løsning til Veje (»Ti Aars Arbejderoplysning« S. 112 f.), idet man tænkte sig den Mulighed, at flere Landes Oplysningsforbund i Fællesskab kunde magte Opgaven. Planen forsvandt med den tyske Arbejderbevægelses Sammenbrud, og de efterfølgende urolige Tider egnede sig ikke til Fremførelse af store, konstruktive Planer. I 1930—31 havde A. O. F. grundlagt en Films-Central, som under de nu givne Forhold fik stor Betydning. Films-Centralen forsyner Foreningerne med de bedste Film, som det er muligt at fremskaffe paa det forhaandenværende Marked.

Til Brug i Agitationen har Socialdemokratisk Forbund ladet producere enkelte Film, og i den sidste Tid har A. O. F. og andre Organisationer taget Smalfilmen (der kan fremstilles til en nogenlunde rimelig Pris) i Brug. En Række indkøbte Smalfilm har vist sig særligt anvendelige i Forsamlingshusene paa Landet.

En virkelig Sanering af Filmsproduktionen, hvorved den forvandles fra et Forretningsanliggende til et tje-nende Element i Folkekulturen, er en af Fremtidens Opgaver, og den kan muligvis ikke

løses uden Lovgivningens Hjælp. Indtil videre kan der imidlertid gøres én Ting til Gavn: i Presse og Tidsskrift kan der Fremsættes en Kritik, der skærer igennem alle Skaller ind til Kærnen.

Den gode Film kan anvendes i Foreningslivet, ved Arbejderfester, og hermed føre Tanken ind paa et centralt kulturpolitisk Omraade: de Tusinder og atter Tusinder af Foreninger, der findes her i Landet (og hvoraf Arbejderbevægelsen i hvert Fald lægger Beslag paa de første fem Tusinde).

Der afholdes mellem Aar og Dag et meget stort Antal Foreningsfester i vore Arbejderforeninger, som f. Eks. Stiftelsesfest, Mindefest, Pionerfest, Faneindvielse, Sommerfest og Solhvervsfest. Der afholdes smaa og store Møder, hvor Indholdet kræver en festlig, snart munter og snart højtidelig Ramme. Og den kulturelt bevidste Organisator kan udrette meget for sin Bevægelse, dersom han (hun) med Omhu lægger alle Programmets Detaljer til Rette og tilstræber et lødigt Indhold, der har Bud ud over selve Øjeblikket.

Det er ikke ligegyldigt, hvilke ydre Former det store Møde faar. Den rigtige Ramme med Faner og Farver kan — paa ægte og naturlig Maade — understrege Mødets Stemning og Karakter. Og endnu mere kan ydes i Ord og Toner, ved Hjælp af Talekor og Kantate, Korværk og flerstemmig Sang. Idé og Kunst kan finde hinanden og skabe det magtfulde Indtryk.

I de senere Aar har der været skrevet meget (ikke mindst fra A. O. F.s Side) om Indretning og Udsmykning af Forsamlingshuse og Mødelokaler. Et Forsamlingshus skal jo helst kunne fortælle noget om den Kulturbevægelse, som har rejst det, og et Mødelokale skulde gerne kunne fortælle noget om det Liv, der leves i det. Det kulturelle Arbejde stiller Krav til sine Omgivelser. Men desværre maa det siges, at Foreningsarbejdet — Møder og Fester — mange Steder i Landet maa tilpasse sig efter meget kummerlige ydre Vilkaar, og det er ønskeligt, at der her fra Arbejdernes Side sættes ind med Reforme.

Arbejderfesterne.

Hvad Foreningsfester angaar, maa der stadigt tilstræbes Fornyelse og Forbedring, og der kan i saa Henseende henvises til Chr. Christiansens instruktive Vejledning: »Arbejderfester« (1932). De folkelige Fester spænder over mange Felter: Sang og Musik, Oplæsning (Recitation) og Fremførelse af Skuespil — og lad os ikke glemme den Ordets Kunst, der hedder Tale. Hvert Felt fortjener at opdyrkes og er i de senere Aar blevet opdyrket. Der kan noteres betydelige Fremskridt for Arbejdersangens Vedkommende. Der synges mere end tidligere, og baade i Valget af Tekst og Melodi kan der spores en voksende Trang til Kvalitet, især efter at »Arbejdersangbogen« (der nu er forsynet med Melodibog) er spredt i Titusinder af Eksemplarer ud over Landet. Paa Korsangens Omraade er Traditionalismen blevet brudt. Nye Værker indøves, og der skabes efterhaanden en intimere Kontakt mellem Sangen og det jævne Folk, thi det er som bekendt ikke blot af Betydning, hvordan der synges, men hvad der synges.

Oplæsningen har faaet gode Direktiver i Oluf Bertolts »Vers og Værktøj«, og Foreningsteatret har — takket være flere gode Impulser — oplevet noget af en Renæssance. Harald Bergstedts mange Bind »Folke-Scene« betyder nyt Liv i den muntre og satiriske Type- og Situationskomedie. I Indledningen til tredje Bind af »Folke-Scene« skriver han: »Meningen med disse Smaakomedier er at skaffe Underholdningsstof til det store og stadigt voksende Foreningsliv og Folkerøre, som med Arbejderbevægelsen breder sig ud over alle Dele af Landet. Og Arbejderbevægelsen har efterhaanden vokset sig saa rig paa menneskelige Brydninger, Erfaringer og Problemer, baade muntre og alvorlige, saa den ikke længer

behøver — som en fattig Per Eriksen — ærbødigst at laane sit Underholdningsstof hos andre.
..... Vi ser paa Tingene

med vore egne Øjne. Vi ser ofte skarpt satirisk eller fordømmende paa Ting, som Bourgeoisikunsten ser paa med venlige eller undskyldende Øjne eller omvendt. Mangt og meget af den Underholdning, som fryder Bourgeoisiet, vil paa os virke indholdsløst og ferskt eller rentud-sagt fjendtligt — og omvendt«. I den satiriske Vise-Genre har Oskar Hansen været en Fornyer. »Den røde Revy« er blevet til som en kæk Protest mod en politisk Mørketids Suggestion og Forvildelser.

Renæssancen er begyndt i det Foreningsteater, der staar Arbejderen nærmest. Det næste store Spørgsmaal er, hvorledes en ny Tids Aand og Problemer kan føres ind i Erhvervs-Teatret. Der har været fremsat forskellige Planer, som dog ikke til Dato har medført Resultater af banebrydende Omfang. Bl. a. savnes de moderne Dramaer, som et saadant Teater skulde bygges paa.

Arbejderne og Kunsten.

Ved Ordet Kunst vil de fleste fortrinsvis tænke paa Maler- og Billedhuggerkunsten, og Preben Wilmann har da ogsaa afgrænset sin Fremstilling i »Dansk Kunst« (1934) til de to Kunstarter. Wilmanns Bog er et første Forsøg paa at se den kunstneriske Udvikling i Sammenhæng med Samfundets Udviklingslinje og er lærerig, saavel hvad Oversigten som Enkeltanalyserne angaar. Det fremgaar af Bogens Fremstilling, at Staffelmaleriet synes at være i Forfald: »Et samlet Blik paa Kunsten i Dag giver kun ringe Haab om, at den foreløbig vil finde sin Plads i Tidens Strøm«. Dog findes der indenfor Billedhuggerkunsten visse unge Kræfter med Fremtid i (f. Eks. August Keil), og Tegnekunsten kan opvise en ypperlig Kunstner som Anton Hansen.

Hvorledes skabe en organisk Forbindelse mellem Kunst og Folk? Det er uoverkommeligt for de fleste Arbejdere at købe originale Malerier, der har med Kunst at gøre, for ikke at tale om Skulptur, og den naturligste Vej til en Vekselvirkning mellem Kunstner og Kunde, til Drøftelse af nye Opgaver, er saaledes spærret. Der er imidlertid en anden Mulighed: en Udsmykning af de mange Forsamlingshuse, kommunale eller offentlige Bygninger, større Boligforetagender o. s. v. kunde stille Kunstnerne over for Opgaver i vor Tids Aand. Og det burde ske. Hvad er mere naturligt end at f. Eks. Kommunen lader rejse Monumenter, der udstraaler Inspiration til de Mennesker, der i Dag befolker Byen?

Den Opgave: at bringe værdifuld Kunst ud i Arbejderhjemmene kan imidlertid ikke afvises, og der er derfor af A. O. F. startet en Arbejdernes Kunstforening, der tilbyder gransk Kunst til en yderst billig Pris. De første Billeder udsendes 1936.

En fuldstændig Redegørelse maatte vel lade Begrebet Kunst omfatte ogsaa Arkitektur og Bohave, og der vilde da være Anledning til nærmere at omtale Funktionalismens Væsen og sejrige Fremgang. Der er imidlertid i denne Fremstilling kun medtaget saadanne kulturpolitiske Emner, som i særlig Grad har Forbindelse med de tidligere omtalte Organisationers Arbejde.

En Mængde Problemer melder sig til Løsning — foruden de nævnte, Stillingen til Sport, til Alkohol o. s. v. — og paa alle de mange Omraader skulde Arbejderbevægelsen gerne være i Besiddelse af kulturelt arbejdende Tillidsmænd, der var i Stand til at yde en Indsats.